

Asia: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Perustelutekstiä lausuntoomme Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntöön luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnon antaja: Raittiuden Ystävät ry.

Esitämme ensin perustellut näkökohtamme lausunnolla olevia lakimuutoksia vastaan.

Sitten esitämme argumenttimme yksityiskohtaisemmin lakiesityksen esittämässä järjestyksessä, kohdekohta alleviivattuna. Kursivoidulla tekstillä on kirjoitettu kansan hyvinvointia ja terveyttä puolustava näkemyksemme asiasta.

Lopuksi esitämme lausuntomme Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntöön luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta.

Näkökohtia lausunnolla olevia alkoholilakimuutoksia vastaan:

- Alkoholilainsäännön muutoksissa on huomioitava se, että alkoholi ei ole tavanomainen hyödyke, vaan se vaikuttaa juojaan itseensä, läheisiin, työhön ja yhteiskuntaan monilla haitallisilla

tavoilla. Laajan kansallisen ja kansainvälisen tutkimusnäytön perustella saatavuuden rajoittaminen alkoholimonopolin kautta on tehokas keino alkoholihaittojen ennaltaehkäisemiseen. Suomessa aiemmin tehdyt alkoholilain liberalisoinnit ovat johtaneet kulutuksen ja sen seurauksena alkoholihaittojen kasvamiseen. Esim. keskioluen vapauttaminen 1969, alkoholiveron merkittävä alennus 2004, alkoholilain liberalisointi 2018.

- Alkoholi ei ole yksilön asia, vaan alkoholihaitat koskevat koko yhteiskuntaa. Pohjoismaisessa hyvinvointimallissa julkinen sektori maksaa pitkälti verovaroin terveys- ja sosiaalipalvelujen kustannukset. Riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden takaaminen on vaikeaa jo tällä hetkellä ja haaste kasvaisi edelleen tilanteessa, jossa alkoholin myyntiä liberalisoidaan merkittävästi. Vastuullisen yhteiskunnan tehtävänä on pyrkiä vähentämään estettävissä olevia terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja. Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan Ruotsin, Norjan, Islannin ja Suomen malli alkoholin vähittäismyyntiin on niin sanottu paras käytäntö. Alkoholin kulutus Pohjoismaissa on Euroopan alhaisimpia. Vuonna 2019 Ruotsissa 9,0 litraa, Norjassa 7,1 litraa ja Suomessa 9,8 litraa (100-prosenttista alkoholia 15-vuotta täyttäneellä kohden). Vastaavasti kulutus esimerkiksi Espanjassa oli 12,7 litraa ja Ranskassa 12,2, litraa.
- Prosenttirajan muutos tulee lisäämään alkoholin kulutusta ja alkoholista aiheutuvia sairauksia sekä tulee heikentämään perheiden hyvinvointia sekä lisäämään eriarvoisuutta. Hallituksen tavoitteena on kilpailukyvyyn ja tuottavuuden parantaminen. Alkoholi on yksi suurimmista kansanterveyttä vahingoittavista tekijöistä, ja alkoholihaittojen kustannukset yhteiskunnalle ja työelämälle ovat merkittävät. Koko yhteiskunnalle kustannukset ovat vähintään 1,5 miljardia, työelämän kustannukset noin 0,5 miljardia. Alkoholi aiheuttaa työelämälle negatiivisen kaksoisvaikutuksen; työnantajien kustannukset nousevat sekä työntekijöiden määrä ja työn tuottavuus laskevat.
- Ehdotettuja muutoksia perustellaan kilpailun lisäämisellä. Haitallisen tuotteen myyntiä tulee lainsäädännöllisesti rajoittaa, eikä myyntiä tule käsitellä eikä säädellä kilpailupolitiikan näkökulmasta. Monopoli on tutkitusti alkoholihaittojen rajoittamiseen tehokas alkoholipolitiikan väline. Alkoholipolitiikka alkoholin aiheuttamien haittojen vuoksi on osa sosiaali- ja terveyspolitiikkaa, ja politiikan ohjaus kuuluu sosiaali- ja terveysministeriöön, eikä työ- ja elinkeinoministeriöön.
- Alkoholivalmistajat todennäköisesti kehittävät päivittäistavarakaupoille uusia ja innovatiivisia enintään 8-prosenttisia viinijuomia ja muita tuotteita, jotka saattavat vaikuttaa Alkon myyntiin lakiluonnoksessa ennakoitua enemmän. Muita vähittäislupan haltijoita on 16-kertainen määrä Alkon myymäläverkostoon (373 myymälää) verrattuna. Lisäksi Alkon enimmäismyyntiajat ovat maanantaista perjantaihin klo 9-21, lauantaisin 9.18, sunnuntait ja juhlapyhät myymälät ovat suljettuina. Muut vähittäislupan haltijat voivat puolestaan myydä alkoholia kaikkina vuoden päivinä klo 9-21 välillä. Ja jos lainsäädäntöön ei tulisi valmistustaparajoitetta, niin silloin vapautuisivat myös nuorten suosimat enintään 8-prosenttiset limuviinat. Edellisen alkoholilakiuudistuksen yhteydessä liberalisoinnin piiriin kuuluneiden alle 5,5-prosenttisten juomasekoitusten eli limuviinojen

vähittäismyynti lisääntyi alkoholitilastojen mukaan 54 prosenttia edellisvuoteen verrattuna, ja juuri 4,7–5,5-prosenttisten yli 500 prosenttia.

- Jo nyt oleva muutos heikentää Suomessa käytössä olevan tehokkaan alkoholipoliittisen työvälineen alkoholimonopolin asemaa. Euroopassa kulutetaan maanosista eniten alkoholia (kulutus sataprosenttisena alkoholina per 15 vuotta täyttänyt). Pohjoismaisissa alkoholimonopolimaissa alkoholin kulutus on Euroopan alhaisimpia. Suomessa on jo nyt Ruotsia, Norjaa ja Islantia liberaalimpi alkoholijärjestelmä. Muualla Euroopassa suunta on Suomesta poiketen kohti alkoholipolitiikan tiukennuksia, esim. Irlannissa viime vuosina toteutetut tiukennukset. Esillä olevan muutoksen lisäksi hallitusohjelmaan sisältyy selvityksen tekeminen viinien myyntien laajentamisesta. Miedot viinit muodostavat yli 60 prosenttia Alkon myyntivolyymista. Mikäli viinit vapautetaan, monopolin kansanterveydellinen ja taloudellinen pohja murenee.

Argumenttimme yksityiskohtaisemmin lakiesityksen esittämässä järjestyksessä. Mustalla tekstillä on kopio lakiesityksestä, kohdekohta alleviivattuna. Kursivoidulla tekstillä on kirjoitettu kansan hyvinvointia ja terveyttä puolustava näkemyksemme asiasta.

1.1 Tausta

Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Hallituksen tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen.

Alkoholi on merkittävän haitallinen tuote. Haitallisen tuotteen myyntiä ei tule käsitellä eikä säädellä kilpailupolitiikan näkökulmasta.

myös enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut alkoholijuomat

Alkoholin kulutukseen ja haittoihin vaikuttavat parhaiten alkoholin hinta ja tarjonta. Tiedetään luotettavien tilastojen perusteella kohtuullisella varmuudella, että prosenttiluvun nosto 5.5 ad 8.0 aiheuttaa merkittävän alkoholin kulutuksen ja haittojen nousun. Esimerkkejä on runsaasti: 1969 vapautui keskiolut, kulutus nousi kahdessa vuodessa 4 ad 8 litraa 100-prosenttista alkoholia jokaista

15 vuotta täyttäneitä suomalaista kohden. Kun Viro liittyi EU:hun, alennettiin alkoholiveroa huomattavasti ja kulutus nousi heti litralla. Kun 2010-luvulla korotettiin alkoholiveroa useaan kertaan maltillisesti, kulutus laski joka vuosi.

kotimaisten alkoholijuomien tuottajien valmistuspaikalta tapahtuvan vähittäismyynnin laajentamista, rajat ylittävän etämyyntimenettelyn selkiyttämistä sekä alkoholijuomien verkkokaupan ja kotiinkuljetuksen sallimista

Nämä toimenpiteet tulevat vääjäämättömästi lisäämään alkoholin kulutusta ja haittoja.

alkoholin luvanvaraisen vähittäismyynnin enintään 15,0 prosentin vahvuisille viineille.

Miedot viinit muodostavat 60 % Alkon volyymista. Jos ne siirtyisivät Alkon 373 myymälästä noin 6300 alkoholijuomien vähittäismyyntiluvan haltijalle, Alko joutuisi vähentämään merkittävästi myymälöitään eikä enää voisi säilyttää monopoliaan, jolloin väkevät viinatkin siirtyisivät maitohyllyjen viereen. Tämä ei ole Suomen kansanterveyden eikä kansantalouden etu. Kyselytutkimuksissa kansalaisista yli puolet on kannattanut mietojen viinien vapauttamista päivittäistavarakauppoihin, mutta 80 % on vastustanut viinien siirtymistä pois Alkosta. Ristiriita selittyy alkoholitoimijoiden onnistuneella kampanjalla, kun kansalaisille ei ole tullut selväksi se, että jos viinit menevät maitokauppoihin, Alkon monopoli menetetään.

alkoholipolitiikan sääntelyn siirtämisestä sosiaali- ja terveysministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön.

Kaikista päihteistä alkoholi aiheuttaa edelleen ylivoimaisesti eniten terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja sekä taloudellisia tuotantopanosmenetyksiä. Alkoholipolitiikka alkoholin aiheuttamien haittojen vuoksi on osa sosiaali- ja terveyspolitiikkaa, ja politiikan ohjaus kuuluu sosiaali- ja terveysministeriöön, eikä työ- ja elinkeinoministeriöön. Alkoholin yhteiskunnalliset vaikutukset ovat niin merkittävät, että alkoholiasiat kuuluvat ehdottomasti STM:n piiriin. TEM hoitaa nimensä mukaan työ- ja elinkeinoasioita. Runsaan 10 000 alkoholitoimijan asioiden hoito alkoholin myynnin lisäämiseksi onnistuisi varmasti paremmin TEMin kautta, kun ohjenuorana ei ole ensisijaisesti kansalaisten hyvinvointi ja terveys.

Lisäksi hallitusohjelmaan on kirjattu, ettei hallitus muuta Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa.

Tämä kirjaus on pelkkää silmänlumetta, jos viinit saadaan maitokauppoihin, sillä sen jälkeen ei ole enää Alkoa eikä sen tehtäviä.

Veromuutosten seurauksena alkoholijuomien hintojen arvioidaan nousevan kokonaisuudessaan keskimäärin vajaan prosentin. Uudistuksen myötä alkoholijuomien ja viinien verotus kiristyy ja oluen verotus kevenee.

Yhden prosentin alkoholin hinnan nousu merkitsee hyvin vähän alkoholin kulutukseen verrattuna siihen, että 8-prosenttiset päästetään kauppoihin. Oluen verotuksen keventäminen on täydellinen hutilyönti hallitukselta. Oluthan muodostaa noin puolet suomalaisten alkoholin kulutuksesta, joten sen hinnan alentaminen lisää takuuvarmasti kulutusta. Eli lakimuutosten perustelujen ensimmäinen lause ”Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta jne” on farisealaista silmänlumetta.

2.2 Nykytilan arviointi

Vaikka valtion ohjaama alkoholin vähittäismyyntin yksinoikeusjärjestelmä on kansainvälisen tutkimustiedon ja Maailman terveysjärjestön WHO:n mukaan tehokas keino ehkäistä ja vähentää alkoholin kulutusta ja haittoja, tällainen alkoholijuomien saatavuuden sääntely rajoittaa edelleen markkinoiden toimivuutta ja kilpailua.

Alkoholi on merkittäviä sosiaalisia, terveydellisiä ja taloudellisia menetyksiä aiheuttava nautintoaine, josta puhuttaessa markkinoiden toimivuudella ja kilpailulla ei saa olla mitään osaa.

3 Tavoitteet

Hallituksen esityksen tavoitteena on toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaa. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja jatkaa vuonna 2018 tehtyä alkoholilain kokonaisuudistusta. Hallituksen tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen.

Kun 1.1 Tausta Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta, ”eurooppalainen suunta” on todella väärä. Vuoden 2019 EU-tilaston mukaan mm. Saksa 12.8 l, Espanja 12.7 l, Ranska 12.2 l ja Portugali 12.1 l kuluttivat alkoholia selkeästi enemmän kuin Suomi, 10.7 l.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Yleistä

Aikaisempien kokemusten valossa voidaan esittää kolme huomiota. Ensinnä, lakimuutoksen välittömät vaikutukset ovat yleisellä tasolla todennäköisesti melko vähäisiä.

On erittäin todennäköistä, että viinien päästäminen päivittäistavarakauppoihin ja sen myötä tapahtuva Alkon monopolin menettäminen lisäävät hyvin nopeasti merkittävästi alkoholin kulutusta ja haittoja.

Toiseksi lakimuutoksella on silti vaikutuksia: kilpailun lisäämisellä on todennäköisesti tavoiteltuja positiivisia taloudellisia vaikutuksia

Alkoholi on nautintoaine, jota ei ole lakiehdotuksen esittämässä muodossa syytä päästää kilpailulle vapaaksi, kun kilpailusta yleensä on seurauksena mm. mainonnan lisääntyminen ja hintojen alentuminen, ”sisäänheittotarjouksista” puhumattakaan. Haitallisen tuotteen myyntiä tulee lainsäädännöllisesti rajoittaa, eikä myyntiä tule käsitellä eikä säädellä kilpailupolitiikan näkökulmasta.

ja toisaalta alkoholin saatavuuden lisäämisellä on todennäköisesti negatiivisia vaikutuksia väestön terveyteen ja hyvinvointiin.

Tämä pitää suurella varmuudella paikkansa.

Kolmanneksi, kun käsillä olevaa ehdotusta tarkastellaan suhteessa hallitusohjelmassa linjattuihin pidemmälle meneviin alkoholimarkkinoita avaaviin toimiin ja selvityksiin, hallitusohjelmassa tavoitellut muutokset lainsäädännön nykytilaan johtaisivat kokonaisuutena arvioituna huomattavan suuriin taloudellisiin sekä terveys- ja hyvinvointivaikutuksiin.

Siis nimenomaan huomattavan negatiivisiin vaikutuksiin.

4.2.2 Taloudelliset vaikutukset

Työllisyys- ja työelämävaikutukset

Edellä on todettu, että lakimuutoksen välittömät vaikutukset ovat todennäköisesti melko vähäisiä. Alkoholijuomien myyntiin ja valmistukseen liittyvä kokonaistyöllisyys Suomessa on enintään 30 000 henkilötyövuotta. Alan työpaikoista suurin osa on ravintola-alalla, johon uudistus ei merkittävästi vaikuta. Panimoalan suora työllistävä vaikutus on noin 2 000 työntekijää. Työvoimavaltaisin osa panimoteollisuudesta eli pienpanimot voivat hyötyä uudistuksesta siten, että työllisyys voi lisääntyä joillakin työntekijöillä. Päivittäistavarakaupan kokonaismyyntiin ja työllisyyteen uudistus ei kansantalouden tasolla juuri vaikuta. Toisaalta alkoholijuomien osuus elintarvikemyynistä on suurin pienimmissä kaupoissa. Näiden kauppojen elinvoimaisuuteen uudistuksella voi olla positiivisia vaikutuksia.

Valtaosa alkoholin riskikäyttäjistä ja huomattava osa alkoholiriippuvaisistakin on työelämässä. Alkoholinkäytön lisääntyminen tässä joukossa lisää työkyvyttömyyden ja työttömäksi joutumisen riskiä vaikeuttaen työurien pidentämistä ja kestävyysvajeen hallintaa. Lievemässäkin muodossa työikäisten alkoholinkäytön lisääntyminen heijastuu työelämään työpanoksen ja tuotannon menetyksinä krapulapäivien, tapaturmien ja sairausjaksojen kautta. Haittojen ehkäisy edellyttäisi esimerkiksi työterveyshuollossa tehokasta riskikuluttajiin kohdennettua neuvontaa kulutustottumusten muuttamiseksi ja alkoholiongelmien hoitoa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Nämä toimet aiheuttavat kustannuksia paitsi verovaroin kustannetuille sosiaali- ja terveystalouksille myös työnantajille.

Hallituksen lakiesitys siis lisää alkoholin kulutusta, jolloin alkoholin haitatkin tulevat suuremmiksi. Tämä on lakiesityksen peruseriaatteiden vastainen asia: Alkoholilain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta jne (Kohta 1.1. Tausta).

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksessä mahdollistettaisiin se, että nykyiset alkoholijuomien vähittäismyyntiluvan haltijat saisivat myydä aiempaa vahvempia käymisteitse valmistettuja alkoholijuomia. Muutos ei edellyttäisi uusien lupien hakemista tai vanhojen lupien muuttamista, mutta vaatisi viranomaisten tietojärjestelmien sekä vähittäismyyntilupahakemusmenettelyn sekä tukkumyynnin valvontaprosessin päivittämistä. Lisäksi muutos kasvattaisi jonkin verran viranomaisvalvonnan tarvetta, sillä myyntioikeudet riippuisivat siitä, millä tavalla mainitut alkoholijuomat on valmistettu. Sen erottamiseen, onko alkoholijuoma valmistettu yksinomaan käymisen avulla vai onko se valmistettu joko kokonaan tai osittain laimentamalla väkevää alkoholijuomaa tai väkiviinaa, ei ole virallista analyysimenetelmää, joten valvonta lisäisi jonkin verran viranomaistyötä. Lisäksi esitys lisäisi jonkin verran aluehallintovirastojen vähittäismyynnin valvontatyötä 5,5 - 8,0 tilavuusprosenttia sisältävien käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien myyntiverkoston laajentumisen myötä.

Tässä kohdassa on kokonaan ”unohdettu” alkoholin väijäämättömän lisääntyneen kulutuksen aiheuttamat haitat eli lisääntyneet väkivaltarikokset, joissa valtaosassa on mukana alkoholi, lisääntyneet rattijuopumustapaukset, lisääntyneet käynnit ensiapuasemilla, joissa jo nyt tarvitaan turvahenkilöitä ja lisääntyneet sairaalaan ottotapaukset. Ainakin poliiseja ja sairaalahenkilöstöä tarvitaan siis lisää.

Vaikutukset kotitalouksien ja kuluttajien asemaan

Vaikka alkoholijuomien saatavuutta lisättäisiin melko vähän, kotitalouksille ja kuluttajille välittömät taloudelliset vaikutukset olisivat positiivisia. Muutoksen kohteena olevien oluiden, viinien ja siiderien saatavuus paranisi ja niiden hinnat voisivat jonkin verran kilpailun lisääntyä alentua.

Hintojen lasku kilpailun seurauksena on todennäköinen. Mutta se on suunnitellun lakimuutoksen vastainen, kun suunnitellun lakimuutoksen tarkoituksena on vähentää alkoholin kulutusta.

Nämä hyödyt painottuvat siihen alkoholijuomia eniten juovaan kymmeneen prosenttiin kuluttajista, joka juo nykyisin puolet kaikesta alkoholista.

Siis 500 000 suomalaista jo nyt riskirajalla juovaa voisi saada samalla rahalla ja useammasta paikasta enemmän ja vahvempaa alkoholia. Tämä merkitsee sitä, että mm. alkoholikuolemat tulisivat lisääntymään rajusti lähivuosina puhumattakaan muista erittäin suurista sosiaalisista ja taloudellisista haitoista.

Vaikutukset yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen

Alkoholin kokonaiskulutuksen ja rikoshaittojen välinen suhde on Suomessa ollut kiinteä liikenne-päihtymykseen sekä henkeen ja terveyteen liittyvissä rikoksissa. Alkoholin saatavuuden lisäämiseen liittyvät riskit koskevat erityisesti nuoria kuljettajia, joilla on muita suurempi liikennevahingon riski jo alhaisilla veren alkoholipitoisuuksilla. Ehdotetun muutoksen vaikutukset olisivat todennäköisesti negatiivisia, mutta melko vähäisiä.

Kun viinaa saa maitokaupoista Alkon monopolin loppumisen jälkeen, on selvää, että poliisien työtaakka kasvaa huomattavasti, ei vähäisesti!

Raskauden aikana kohtuullinenkin alkoholinkäyttö lisää sikiön kehityshäiriöiden ja syntyvän lapsen sairausriskiä. Erityinen riski liittyy humalajuomiseen. On esitetty, että Suomessa syntyy vuosittain 600—3 000 lasta (1—6 % syntyneistä), joilla on jonkinasteinen alkoholin aiheuttama vaurio.

Rekisteri- ja tilastotietojen pohjalta on arvioitu, että Suomessa on tällä hetkellä 65-70 000 lasta (noin 6 % alaikäisistä), joiden toisella tai molemmilla vanhemmilla on päihdeongelma. Vanhempien päihdeongelmista kärsineiden lasten mielenterveysongelmien riski 13–17-vuotiaana on noin puolitoistakertainen ja haitallisen päihteiden käytön riski kaksinkertainen verrattuna lapsiin, joiden vanhemmilla ei ole päihdeongelmaa.

Erityisen uhkan muodostaa vanhempien hallitsemattoman alkoholinkäytön lisääntyminen, koska sen vaikutukset lapsiin ovat pitkäkestoisia ja heijastuvat myöhemmällä iällä mielenterveys- ja päihdeongelmien ja huono-osaisuuden riskeinä. Alkoholijuomien luvanvaraisen vähittäismyyntin muutokset eivät edistä alkoholinkäytön siirtämistä pois kotioiloista, vaan pikemmin lisäävät käyttöä ja käyttötilanteita kodeissa. Lasten ja perheiden kokemat haitat lisääntyvät ja syvenevät, ja sen myötä lastensuojelutoimien tarve ja kustannukset kasvavat.

Tämä kohta on hyvin tärkeä ja pitää paikkansa.

4.2.4 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Sosiaali- ja terveysvaikutukset

Suomessa alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuolee asukaslukuun suhteutettuna ihmisiä yli kolminkertainen määrä Ruotsiin ja Norjaan verrattuna. Alkoholi on myös monien sairauksien taustatekijä. Alkoholin runsaaseen käyttöön liittyy merkittävästi suurentunut vaara sairastua suuontelon, kurkunpään, nielun, ruokatorven ja maksan syöpiin sekä lievästi suurentunut rintasyövän ja paksunsuolen syövän riski. Esimerkiksi rintasyövän riskiä alkoholi lisää jo vähäisellä kulutustasolla ja riski kasvaa samassa suhteessa kuin alkoholin kulutus. Syöpäkuolemat, joiden taustalla on alkoholinkäyttö, ovat Suomessa lisääntyneet 2000-luvulla ja ovat korkeammalla tasolla kuin esimerkiksi Norjassa ja Ruotsissa.

Alkoholin kokonaiskulutuksen ja sosiaali- ja terveyshaittojen suhde on ollut jokseenkin kiinteä, vaikka haittoihin vaikuttavat alkoholin käyttömäärien ohella monet muutkin tekijät. Koko väestön tasolla voidaan karkeasti arvioida, että esimerkiksi korkean alkoholiverotuksen ja alkoholin saatavuuden rajoittamisen vaikutuksesta alkoholin sosiaali- ja terveyshaitat vähenevät. Vastaavasti näiden toimien heikentäminen johtaa päinvastaiseen tulokseen.

Kuten edellä on todettu, käsiteltävänä olevan esityksen välittömien vaikutusten arvioidaan olevan melko vähäisiä, mutta arviointiin liittyy epävarmuuksia. Aiempien kokemusten perusteella voidaan pitää todennäköisenä ainakin sitä, että esityksen toteuttamisen seurauksena alkoholikuolleisuus erityisesti alkoholia paljon käyttävien ihmisten joukossa lisääntyisi. Hallitusohjelmassa on lisäksi sovittu useista muista uudistuksista, joiden vaikutuksia arvioidaan myöhemmin erikseen kyseisissä esityksissä. Merkille pantavaa on, että nyt käsiteltävän esityksen ja sitä seuraavien lakimuutosten yhteen lasketut kokonaisvaikutukset alkoholin saatavuuteen voivat hallituskauden aikana muodostua huomattavan suuriksi.

Tässä kohdassa alkoholin kulutusta vääjäämättömästi lisäävät lakiesityksen ehdottamat muutokset on esitetty kattavasti ja oikein. Alkoholisairaudet ja -kuolemat, mm. alkoholin aiheuttamat syöpäsairaudet lisääntyvät, alkoholin aiheuttamat sikiön kehityshäiriöt (FAS) lisääntyvät ja alkoholin liikakäyttökotien ja siitä kärsivien lasten määrä lisääntyy alkoholin kulutuksen lisääntymisen myötä.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Ehdotus perustuu hallitusohjelmassa sovittuun poliittisen pykälälinjaukseen, joten hallituksen esityksen valmistelussa ei ole arvioitu sitä vaihtoehtoa, ettei alkoholijuomien markkinoita avattaisi ja alkoholijuomien saatavuutta lisättäisi.

Markkinoita avattaisiin ja kilpailua lisättäisiin eniten, jos kaikkien alkoholijuomien vähittäismyynti sallittaisiin vähittäismyyntiluvan saaneille myyjille. Hallitusohjelmassa korostetaan kuitenkin uudistuksen vastuullisuutta ja tähän liittyen hallitusohjelmassa on myös sovittu, että hallitus ei muuta alkoholiyhtiön kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa. Alkoholikauppaa vapautettaisiin sen sijaan hallitusohjelman mukaan pienemmin askelein.

hallitus ei muuta alkoholiyhtiön kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa.

Tämä on korulause, jos viinit vapautetaan, jolloin Alko menettää monopolinsa eikä sitä enää ole.

Lausunto Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntöön luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Esitämme kunnioittavasti seuraavaa:

Lakiehdotus perustuu kokonaan pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan. Yli 200-sivuisessa hallitusohjelmassa on sovittu jopa tuhansista suurista ja pienistä asioista. Kuitenkaan hallitus ei ole sopinut mistään tavoitteista, jotka liittyisivät alkoholin aiheuttamien terveydellisten, sosiaalisten, inhimillisten tai edes kansantaloudellisten haittojen ja kustannusten vähentämiseen. Kun otetaan huomioon esimerkiksi terveydenhoitojärjestelmämme kriisi, tämä ”poliittinen linjaus” on jo yksinään muun tarvittavan yhteiskuntapolitiikan kannalta ristiriitainen. Täysin vastuutonta on, että tämän lisäksi hallitus lähtee tietoisesti ja tarkoituksellisesti lisäämään edellä mainittuja haittoja ja kustannuksia.

Lakiehdotus alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta uuteen korkeampia alkoholipitoisuuksia sisältävien juomien myyntiin on epäonnistunut, koska se lisää alkoholin kulutusta ja siitä aiheutuvia haittoja. Kannatamme, että alkoholilakia ei muuteta ehdotuksen mukaisesti, vaan pidetään tältä osin ennallaan.

18-sivuisen lakiesityksen perusteluissa on lukuisia kohtia, joihin haluamme puuttua. Näitä ei vielä ole nykyisessä lakiehdotuksessa, mutta on varsin ilmeistä, että esityksen useita kohtia jo valmistellaan lakiehdotuksiksi.

Esityksessä on mainittu se, että kaikkien esitysten toteuttaminen aiheuttaa suuria vaikutuksia esimerkiksi kansanterveyteen. Eri esitysten toteuttaminen yksi kerrallaan ei vähennä niiden

haitallisia vaikutuksia, vaikka hallituksen tavoitteena on ilmeisesti estää oman politiikkansa perusteellinen käsittely ja arviointi myös eduskunnassa.

Kaksi tärkeintä ovat esitys 15-prosenttisten viinien vapauttamisesitys ja alkoholipolitiikan sääntelyn siirtämisesitys sosiaali- ja terveysministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Vastustamme näitä molempia esityksiä. Edellinen johtaa lopulta viinujen siirtymiseen ruokakauppoihin kuten olemme edellä esittäneet. Alkoholipolitiikka taas ei missään nimessä ole ensi sijassa elinkeinopolitiikkaa vaan ennen kaikkea sosiaali- ja terveyspolitiikkaa.

Helsingissä 31.10.2023

Raittiuden Ystävät ry.

Martti Vastamäki

puheenjohtaja

Hannah Honkanen

toiminnanjohtaja

Vastamäki Martti
Raittiuden Ystävät ry - puheenjohtaja